Міністерство освіти і науки України

Навчальна програма

«ВСТУП ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ. 5 КЛАС»
ДЛЯ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

(автори: *Бакка Т. В.*, *Желіба О. В.*, *Мелещенко Т. В.*, **керівник авторського колективу** — *Щупак І. Я.)*

Розроблена на основі Модельної навчальної програми «Етика. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Ашортіа Є., Бакка Т., Желіба О., Козіна Л., Мелещенко Т., Щупак І.). – 2021. http://surl.li/owjyrk

ВСТУПНА ЧАСТИНА

Навчальний предмет «Вступ до історії України та громадянської освіти» реалізує вимоги до орієнтованих результатів навчання громадянської та історичної освітньої галузі адаптаційного циклу навчання.

Навчання історії України та громадянської освіти спрямоване на реалізацію загальної мети базової загальної освіти, яка полягає в розвитку природних здібностей, інтересів, обдарувань здобувачів/здобувачок освіти, формуванні компетентностей, необхідних для їх соціалізації та громадянської активності, свідомому виборі подальшого життєвого шляху та самореалізації, продовженні навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії, вихованні відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних і культурних цінностей українського народу.

Метою навчального предмета/інтегрованого курсу «Вступ до історії України та громадянської освіти» у 5 класі є розвиток особистості учня/учениці через осмислення минулого, сучасного та зв’язків між ними, взаємодії між глобальними, загальноукраїнськими й локальними процесами; формування ідентичності громадянина/громадянки України, його/її активної громадянської позиції на засадах демократії, патріотизму, поваги до прав і свобод людини, визнання цінності верховенства права та нетерпимості до корупції.

У програмі визначено перелік умінь, що відповідають орієнтирам для оцінювання результатів Державного стандарту базової середньої освіти для 5–6 класів. Визначені вміння розвиваються на доступних для розуміння прикладах встановлення причинно-наслідкових зв’язків, проявів присутності минулого в сьогоденні, аналізу джерел тощо. Під час вивчення «Вступу до історії України та громадянської освіти» у 5 класі передбачено продовження розвитку компетентностей, які сформовані в початковій школі, та визначено очікувані результати, які згідно з вимогами стандарту мають бути досягнені по закінченні адаптаційного циклу навчання у 6 класі. Дотримуючись принципу наступності, до модельної навчальної програми введено всю кількість очікуваних результатів навчання та розподілено їх за темами. За логікою ці результати у 5 класі досягаються на базовому рівні, а у 6 продовжують поглиблюватися. Програма будується з урахуванням дидактичних вимог до змісту освіти — принципів доступності, доцільності, достатності, послідовності, системності, україноцентризму, науковості та наступності в навчанні, зорієнтованості на діяльність і формування компетентностей.

Базові знання включають таку проблематику:

- людина і природа;
- людина і світ матеріальних речей;

- людина і суспільство;
- людина і влада;
- людина і світ уявлень та ідей.

Програма складається з пояснювальної записки, структурованих за темами вимог до очікуваних результатів навчання учнів/учениць, розкритих в орієнтирах для оцінювання, що вказані в Додатку 18 до Державного стандарту базової середньої освіти, пропонованого змісту навчального предмета/інтегрованого курсу як основи для досягнення цих результатів. Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності зорієнтовані на формування відповідних компетентностей і викладені через уміння та ставлення, які відповідають знаннєвому, смисловому, діяльнісному та ціннісному компонентам ключових компетентностей громадянської та історичної освітньої галузі, визначеним у Додатку 17 до Державного стандарту базової середньої освіти.

Зміст кожного розділу програми містить перелік громадянознавчих та історичних питань. Учителі/учительки, орієнтуючись на вимоги щодо підготовки учнів/учениць, мають можливість самостійно визначати назву теми, кількість і перелік питань до кожного уроку залежно від умов організації освітнього процесу, пізнавальних можливостей школярів/школярок, класу й індивідуального підходу вчителя/учительки до викладання. У програмі вказано орієнтовані види навчальної діяльності та рекомендований обсяг навчального матеріалу, що має бути опанований учнями/ученицями за визначений період навчання в процесі досягнення очікуваних результатів і ґрунтується на базових знаннях з громадянської та історичної галузі, визначених Державним стандартом базової середньої освіти (Додаток № 17). У програмі пропонується стандартний набір видів навчальної діяльності без деталізації. Враховуючи принципи академічної свободи, учитель/учителька можуть визначати конкретні форми та методи роботи, види пізнавальних завдань, зберігаючи загальну спрямованість роботи відповідно до компетентнісного підходу.

Навчальна дисципліна є наступним концентром формування громадянської та історичної освіти, що ґрунтується на базі досягнень початкової школи. Тематика побудована на основі поступового розширення уявлень учнів/учениць про громадянське суспільство і його історію: я в суспільстві, часі й просторі — джерела пізнання суспільства — моя громада та її історія — моя країна та її історія.

У програмі відсутній розподіл навчальних годин за уроками. У межах загальної річної кількості годин учитель/учителька може самостійно визначати час для роботи над кожним уроком, але не порушуючи при тому повноти завдань, визначених як орієнтовні результати і зміст навчально-пізнавальної діяльності.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Кількість годин	Результати навчання	Пропонований зміст навчального предмета /інтегрованого курсу	Види навчальної діяльності
1	**Вступ**		
	Учні/учениці розуміють значення термінів і понять: *людина, суспільство, історія, громадянська освіта* [6 ГІО 6.3.1-2]. **Уміння:** - використовує в навчальній діяльності компоненти підручника [6 ГІО 3.1.2-1]; - пояснює місце людини в суспільстві в минулому і сьогоденні [6 ГІО 5.3.1-1]. **Ставлення:** - поводиться з повагою до гідності інших осіб [6 ГІО 5.1.1-2].	**Вступ.** Людина, суспільство, історія. Громадянська освіта та історія як навчальний предмет. Підручник	Навчально-пізнавальна, інтерактивна, дискусійна
7	**Тема 1. Я в суспільстві, часі та просторі**		
	Учні/учениці розуміють значення термінів і понять: *ідентичність, особистість, цінності, права людини, гідність, особистий простір, соціалізація, традиція, подія, правила, століття, тисячоліття, система літочислення, історична карта* [6 ГІО 6.3.1-2]. **Уміння:** - пояснює різницю між одиницями вимірювання історичного часу і співвідносить їх (рік — століття — тисячоліття) [6 ГІО 1.1.1-1]; - розрізняє системи літочислення, пояснює їх на прикладах [6 ГІО 1.1.1-2]; - розташовує події в хронологічній послідовності, укладає хронологічну таблицю [6 ГІО 1.1.2-1]; - встановлює послідовність історичних подій за допомогою стрічки часу [6 ГІО 1.1.2-2]; - встановлює одночасність подій в історичному просторі, тривалість подій, явищ, процесів та їх віддаленість одне від одного (у межах теми, з допомогою вчителя/учительки) [6 ГІО 1.1.3-1]; - виокремлює основні елементи карти та пояснює їх значення [6 ГІО 2.1.1-1]; - зіставляє картографічну інформацію різних історичних періодів [6 ГІО 2.1.1-2];	**Я — людина.** Ідентичність та самоідентичність. Складники ідентичності. Мої потреби і бажання. **Самореалізація людини.** Розвиток особистості. Індивідуальність та автономія особистості. Життєві цінності й пріоритети. Планування особистого розвитку. **Я в родині.** Поняття	Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна

	- визначає орієнтацію об’єктів відносно сторін світу, суб’єкта спостереження [6 ГІО 2.1.2-1]; - визначає значущість історичної та сучасної події для людини і суспільства [6 ГІО 4.3.1-1]; - обґрунтовує унікальність та неповторність кожної людини [6 ГІО 5.1.1-1]; - детально описує та характеризує в цілому себе й інших осіб за різними ознаками (інтереси, світогляд тощо) [6 ГІО 5.1.1-4]; - адаптує свою поведінку до нових ситуацій, зважаючи на набутий досвід [6 ГІО 5.1.3-1]; - гнучко та конструктивно взаємодіє з новими людьми, адаптується до нових місць та ситуацій [6 ГІО 5.1.3-2]; - визначає негативні емоції та застосовує способи їх опановування та реакції на них [6 ГІО 5.1.3-3]; - пояснює, чому і якими правами від народження наділена кожна людина [6 ГІО 5.2.1-1]; - називає порядок дій у випадку порушення прав дитини [6 ГІО 5.2.2-1]; - обґрунтовує небезпеку замовчування порушення прав людини [6 ГІО 5.2.2-4]; - наводить приклади протидії порушенням прав людини [6 ГІО 5.2.2-5]; - визначає способи власної співучасті в житті родини [6 ГІО 6.2.1-4]; - пояснює, що вдалося та не вдалося досягти під час виконання роботи [6 ГІО 6.2.2-1]; - описує почуття, емоції та потреби, що мають інші люди [6 ГІО 6.2.2-2]. **Ставлення:** - поводиться з повагою до гідності інших осіб [6 ГІО 5.1.1-2]; - дотримується вимог щодо непорушення особистого простору інших осіб [6 ГІО 5.1.4-1]; - виявляє порушення права на особистий простір і протидіє цьому [6 ГІО 5.1.4-2]; - обґрунтовує необхідність захищати права людини і громадянина та дотримуватися обов’язків громадянина [6 ГІО 5.2.2-2]; - визнає відповідальність за свою поведінку, якщо вона призводить до порушення гідності інших людей чи до неможливості реалізації їх прав [6 ГІО 5.2.2-3]; - конструктивно реагує на випадки утисків, насилля та вияви нерівності або	сім’ї та родини. Значення сім’ї в суспільстві та житті людини. Взаємовідносини в сім’ї. Сімейні правила. Права й обов’язки членів сім’ї. Сімейні традиції. **Людина і людство в часі.** Календарний та історичний час. Підрахунок історичного часу. Робота зі шкалою часу. Періоди в національній та світовій історії. **Людина і людство в просторі.** Географічний та історичний простір. Робота з картою. Територіальне розташування та історичне походження рідного міста/села. Україна на картах упродовж історії. Держава Україна та її сусіди	

	несправедливості, не замовчує їх [6 ГІО 5.3.2-4]; - пропонує, як можна змінити те, що його не влаштовує [6 ГІО 6.2.1-2]; - намагається зрозуміти краще своїх друзів, уявляючи, як та чи інша ситуація виглядає з їх погляду [6 ГІО 6.2.2-3]; - зважає на емоції та почуття інших осіб у своїй поведінці [6 ГІО 6.2.2-4]; - визнає успіхи та досягнення інших осіб [6 ГІО 6.2.2-5].		
8	**Тема 2. Джерела пізнання суспільства**		
	Учні/учениці розуміють значення термінів і понять: *інформація, джерела інформації, масмедіа, факт, судження, пропаганда, фейк, причини і приводи, результати, наслідки, подія, явище, процес, історична пам'ятка, терміни, поняття, артефакт, свобода слова, архів, музей* [6 ГІО 6.3.1-2]. **Уміння:** - виявляє і розрізняє з допомогою вчителя/вчительки причини і приводи, результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів [6 ГІО 1.2.1-1]; - наводить приклади історичних пам'яток та інших проявів присутності минулого в сьогоденні — топоніміка, лексика, фольклор, соціальні практики тощо [6 ГІО 1.2.2-1]; - розрізняє джерела інформації за видами (матеріальні/нематеріальні, первинні/вторинні, текстово-візуальні тощо) [6 ГІО 3.1.1-1]; - пояснює способи нагромадження та пошуку інформації [6 ГІО 3.1.1-2]; - добирає інформацію за заданими критеріями [6 ГІО 3.1.2-1]; - використовує пошукові системи для отримання інформації, дізнається значення незнайомих слів [6 ГІО 3.1.2-2]; - розрізняє тексти соціального й історичного змісту [6 ГІО 3.2.1-1]; - виокремлює основне і другорядне в тексті [6 ГІО 3.2.1-2]; - пояснює і доцільно застосовує терміни, поняття, які вжито в запропонованих джерелах [6 ГІО 3.2.1-3]; - формулює питання різного типу до тексту/медіатексту, візуальних джерел [6 ГІО 3.2.1-4]; - визначає риси/ознаки артефакту (музейного об'єкта), писемного та візуального джерела [6 ГІО 3.2.2-1];	**Комунікація, інформація, медіа.** Роль інформації в житті людини. Поняття «джерела інформації» та їх види. Поняття «масмедіа» («медіа») та їх види. Вплив масмедіа на формування світогляду. Етичні стандарти подання інформації. **Аналіз джерел інформації.** Виявлення та збереження джерел. Потреба залучення різних джерел для достовірного і повного відображення подій. Факт, судження. Авторство публікації. Фейкова інформація. Критичне ставлення до	Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна

	- визначає тему й походження запропонованого джерела історичної та суспільної інформації [6 ГІО 3.2.2-2]; - формулює запитання щодо достовірності інформації з різних джерел [6 ГІО 3.3.1-1]; - застосовує критерії визначення достовірності інформації (з допомогою вчителя/учительки) [6 ГІО 3.3.1-2]; - розпізнає прояви маніпулювання інформацією на конкретних прикладах [6 ГІО 3.3.1-3]; - визначає ознаки, що пов'язують документи, артефакти (музейні об'єкти) й ілюстративний матеріал з історичним періодом (у межах теми) [6 ГІО 3.3.2-1]; - зіставляє джерела інформації щодо достовірності та повноти [6 ГІО 3.3.2-2]; - використовує в поясненнях інформацію з різних джерел, зокрема тексти та відеоматеріали, усні історичні свідчення, музейні експозиції, власні спостереження [6 ГІО 4.1.1-2]; - порівнює однотипні пам'ятки історії, природи та культури й пояснює їх значення [6 ГІО 4.1.2-1]; - виявляє розбіжності в тлумаченнях минулого та сучасного на конкретних прикладах [6 ГІО 4.3.1-3]. **Ставлення:** - дотримується визначених правил і пропонує у разі потреби зміни до них під час організації подорожей для пізнання пам'яток історії та культури, туристичних об'єктів, а також для прогулянок і відпочинку [6 ГІО 2.3.1-3]; - виявляє мову ворожнечі [6 ГІО 5.3.2-3]; - дотримується принципів академічної доброчесності в навчанні та повсякденному житті [6 ГІО 6.1.3-2].	джерельних відомостей. **Медіа і демократія.** Свобода слова. Обмеження свободи слова. Свобода вираження та відповідальність. Шкільні медіа. **Я і інтернет.** Цифрова ідентичність та приватність у віртуальному світі. Онлайн-спілкування. Інструменти перевірки достовірності інформації в інтернеті. **Історичні пам'ятки.** Пам'ятки історії як джерело історико-культурної інформації. Пам'ятник як витвір мистецтва для увічнення пам'яті про подію або особу. Архіви, музеї, галереї	
9	**Тема 3. Моя громада та її історія**		
	Учні/учениці розуміють значення термінів і понять:	**Я і ми.**	Навчально-піз

	спільнота, різноманітність, рівність, громада, громадський простір, виклик, дискримінація, утиски, булінг (цькування), людина з інвалідністю, вибір, влада, заняття людей, господарство, інтерес, сільське господарство, промисловість, сфера послуг, дозвілля, сталий розвиток, енергозбереження, ресурсозбереження [6 ГІО 6.3.1-2]. **Уміння:** - розрізняє природні, економічні, політичні, соціальні, технологічні та культурні зміни та наводить приклади впливу цих змін на життя людини і суспільства в минулому і теперішньому [6 ГІО 1.3.1-1]; - пояснює, як погляди та потреби людей сьогодні і в минулому пов'язані з подіями їх життя, станом суспільства [6 ГІО 1.3.2-2]; - визначає на карті положення географічних об'єктів, культурно-історичних пам'яток, місця історичних подій [6 ГІО 2.1.2-2]; - позначає розміщення об'єктів на карті, прокладає уявні маршрути, визначає відстані [6 ГІО 2.1.2-3]; - виявляє чинники, що впливають на заняття людей, спосіб ведення господарства, соціальний устрій (клімат, географічне розташування, доступ до природних ресурсів) [6 ГІО 2.2.1-1]; - виявляє (з допомогою вчителя/вчительки) і пояснює виклики, які стоять перед людиною, суспільством у різних природних середовищах [6 ГІО 2.2.1-2]; - наводить приклади впливу діяльності людини на навколишнє середовище в часі і просторі, взаємодії людини та природи [6 ГІО 2.2.2-1]; - пояснює відмінності між громадським та особистим простором [6 ГІО 2.3.1-1]; - наводить приклади й пояснює призначення об'єктів громадського простору в минулому і сучасності [6 ГІО 2.3.1-2]; - розрізняє та ідентифікує локальні, регіональні, національно-культурні спільноти, співвідносить себе з ними [6 ГІО 5.1.1-3]; - описує соціокультурні практики різних спільнот, до яких належить, порівнює їх з іншими (вподобання у їжі, способи привітання та звертання до людей, формули ввічливості тощо) [6 ГІО 5.1.2-2]; - зіставляє культури, їх цінності, традиції, спосіб життя [6 ГІО 5.3.1-3];	**Соціокультурна багатоманітність.** Поняття соціуму. Соціальна структура. Соціальна згуртованість. Соціальні цінності. Гендерна, етнічна, конфесійна різноманітність. Рівність. **Я і моя професія.** Праця і господарство: колись і сьогодні. Традиційні заняття українців. Від натурального до ринкового господарства. Поняття професії. Професійне самовизначення. Винаходи людства та їх наслідки. Наука та освіта. Навчальні заклади в громаді. **Я і громада.** Топоніміка рідного краю. Місто і село. Поняття громади. Роль громади в житті	навальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна

	- висловлює власне судження про культурне розмаїття і його цінність для суспільства, виявляє зацікавленість переконаннями інших людей [6 ГІО 5.3.1-4]; - ідентифікує випадки дискримінації (зокрема утисків), булінгу (цькування) та визначає їх наслідки для особи і групи осіб, до якої ця особа належить [6 ГІО 5.3.2-1]; - аналізує правила та процедури закладу освіти з погляду дотримання прав людини (зокрема недискримінації) та поваги до гідності людини [6 ГІО 6.1.1-1]; - визначає, що влаштовує/не влаштовує в знайомому оточенні [6 ГІО 6.2.1-1]; - визначає способи власної співучасті в житті класу/закладу освіти/місцевої спільноти [6 ГІО 6.2.1-4]; - критично осмислює ризики, пов'язані зі шкодою для навколишнього середовища [6 ГІО 6.2.1-5]; - обговорює те, як громадяни та уряди можуть сприяти сталому розвитку [6 ГІО 6.2.1-6]; - розрізняє повноваження органів влади і приватних осіб [6 ГІО 6.3.1-3]; - бере до уваги зміни, оцінює їх ризики та переваги для власного життя та життя спільноти [6 ГІО 6.3.1-4]. **Ставлення:** - діє для збереження навколишнього середовища [6 ГІО 2.2.2-2]; - пояснює потребу доступності громадського простору для людей з інвалідністю або маломобільних груп населення [6 ГІО 2.3.1-4]; - обґрунтовує користь обміну досвідом та взаємонавчання, пояснює значення освіти в житті людини [6 ГІО 5.1.2-1]; - взаємодіє з людьми з відмінними ідеями та цінностями [6 ГІО 5.3.1-5]; - бере участь у виборах до органів самоврядування закладу освіти, аналізує та оцінює їх роботу [6 ГІО 6.1.2-1]; - демонструє сміливість та рішучість в обстоюванні справедливості в середовищі закладу освіти з дотриманням прав інших учасників освітнього процесу [6 ГІО 6.1.3-1]; - бере до уваги і зважає у власній поведінці на інтереси класної та інших спільнот, до яких належить [6 ГІО 6.2.1-3]; - пояснює вплив вчинків окремої людини на її найближче оточення, місцеву громаду,	людини, суспільства, держави. Громадське врядування. Вплив громадян на вирішення проблем громади. Турбота про здоров'я та безпеку. Дозвілля. Як колись проводили вільний час. **Я і довкілля.** Вплив діяльності людини на довкілля. Сталий розвиток і людина. Енерго- та ресурсозбереження. Переробка відходів. Охорона довкілля	

	Україну та світ [6 ГІО 6.2.1-7]; - спільно з однолітками усвідомлено бере участь у громадських заходах [6 ГІО 6.2.1-8].		
10	**Тема 4. Моя країна та її історія**		
	Учні/учениці розуміють значення термінів і понять: *вплив, аргумент, висновок, припущення, демократія, свобода, права, право/закон, історик, держава, суверенітет, князівство, королівство, імперія, республіка, соціальний стан, дискримінація, розвиток, революція, громадянин, патріотизм* [6 ГІО 6.3.1-2]. **Уміння:** - описує перебіг історичних подій і визначає тяглість в історичному процесі [6 ГІО 1.2.1-2]; - формулює запитання щодо можливого впливу тих чи інших подій на життя суспільства, окремих груп людей [6 ГІО 1.3.2-1]; - співвідносить дані карти з іншими джерелами інформації (розповідь учителя/учительки, текст книжки тощо) [6 ГІО 2.1.1-3]; - розрізняє відносно сталі та змінні об'єкти карти [6 ГІО 2.1.1-4]; - добирає приклади, які розкривають поняття/терміни, що використовуються в межах теми [6 ГІО 4.1.1-1]; - формулює висновок, судження на основі наведених фактів [6 ГІО 4.1.2-2]; - визначає придатність отриманої інформації для добору аргументів з допомогою вчителя/учительки [6 ГІО 4.2.1-1]; - описує і характеризує за певним алгоритмом пам'ятку природи, історії та культури [6 ГІО 4.2.1-2]; - формулює судження про вчинки історичних осіб і сучасних діячів, події, явища, процеси з урахуванням отриманих знань та власного досвіду [6 ГІО 4.2.2-1]; - послідовно викладає інформацію, будує виступ з дотриманням структури [6 ГІО 4.2.2-2]; - висловлює припущення стосовно можливого перебігу історичних подій [6 ГІО 4.3.1-2]; - пояснює, як людина впливає на різні спільноти і державу своєю діяльністю [6 ГІО 5.1.2-3];	**Пізнання минулого.** Головні цілі пізнання минулого. Історик як вчений, що пізнає минуле. Видатні історики та їх праці. Мистецьке осмислення минулого. **Становлення Української держави.** Топоніміка України. Давня історія України. Русь. Королівство Руське. Українці в союзі з іншими народами. Гетьманщина. Україна у складі Російської та Австрійської (Австро-Угорської) імперій. Боротьба за українську державність у XX столітті. Проголошення та становлення незалежності України. Державні свята.	Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна

	- пояснює, як держава забезпечує реалізацію прав людини (зокрема дитини) [6 ГІО 5.2.1-2]; - наводить приклади етнічного, релігійного, культурного й іншого розмаїття в Україні та світі в минулому і сьогоденні [6 ГІО 5.3.1-1]; - пояснює причини та наслідки розмаїття в сучасній Україні, аналізує культурне розмаїття України та світу [6 ГІО 5.3.1-2]; - наводить історичні та сучасні приклади виявів дискримінації та її подолання [6 ГІО 5.3.2-2]; - пояснює значення громадсько-політичних понять (зокрема демократія, свобода, права, право/закон) з допомогою вчителя/вчительки [6 ГІО 6.3.1-1]; - застосовує відповідні поняття в порівняльному описі історичних і сучасних дій та подій [6 ГІО 6.3.1-2]; - наводить приклади змін у житті суспільства, пов'язаних із різними чинниками; пояснює їх вплив на людину, конкретні соціальні групи та суспільство в цілому в минулому та сьогоденні [6 ГІО 6.3.1-5]. **Ставлення:** - обговорює важливість поваги прав людини всіма людьми [6 ГІО 5.2.1-3]; - аргументує потребу спільних правил і законів, а також необхідність їх дотримуватися [6 ГІО 6.1.1-2]; - переконує інших у перевагах поведінки, заснованої на повазі до прав людини і поваги до гідності людини [6 ГІО 6.1.1-3]; - емоційно долучається до заходів, які спрямовані на утвердження цінності незалежності й територіальної цілісності України [6 ГІО 6.2.1-9].	**Демократична держава.** Демократія. Громадяни і держава. Права людини (зокрема дитини). Конституція України. Україна — демократична європейська держава	

ПРИКІНЦЕВА ЧАСТИНА

Пропоновані критерії оцінювання

Рівень таксономії Блума	Оцінка	Критерій оцінювання
Запам'ятовування	**1**	Учень/учениця може відтворити деякі факти, дати, поняття (наприклад, назви міст, імена історичних діячів).
	2	Учень/учениця може відтворити базові факти, дати, поняття (наприклад, назви міст, імена історичних діячів), послідовність історичних подій.
Розуміння	**3**	Учень/учениця пояснює основні поняття, факти, явища.
	4	Учень/учениця пояснює основні поняття, факти, явища, виявляє логічні зв’язки між ними, створює прості мапи думок.
Застосування	**5**	Учень/учениця може використовувати отримані знання для вирішення простих задач, таких як пояснення текстового або візуального джерела інформації.
	6	Учень/учениця може відбирати факти для наведення прикладу чи уточнення, на основі пам’яток робить опис фактів, подій, осіб, джерел інформації.
Аналіз	**7**	Учень/учениця аналізує зміст джерел інформації, розрізняє факт і судження, важливе і другорядне, створює складні мапи думок, заповнює порівняльні таблиці.
	8	Учень/учениця аналізує зміст джерел інформації, порівнює їх, робить висновки, розробляє критерії та заповнює порівняльні таблиці.
Оцінювання	**9**	Учень/учениця формулює власні обґрунтовані судження щодо фактів минулого та сьогодення, оцінює дії осіб.
	10	Учень/учениця формулює власні обґрунтовані судження щодо фактів минулого та сьогодення, оцінює дії осіб, аргументовано порівнює різні інтерпретації.
Творення	**11**	Учень/учениця створює власні проєкти (наприклад, доповіді, есе, інфографіку, моделі), пропонує власні критерії оцінки та план виконання складних завдань.
	12	Учень/учениця створює власні проєкти (наприклад, доповіді, есе, інфографіку, моделі), пропонує нові способи вирішення проблем, подання та поширення інформації.

Рекомендовані ресурси:

- **Вступ до історії України та громадянської освіти:** Підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти / Т.В. Бакка, О.В. Желіба, Т.В. Мелещенко, Є.Д. Ашортіа. – Київ: УОВЦ «Оріон», 2022. – 218 с.: іл. http://surl.li/llhfpv
- **Календарно-тематичне планування**. Режим доступу: http://surl.li/njebyd
- **Презентаці уроків**. Режим доступу: http://surl.li/ksbbki